

JURNAL

ПЕНТРЪ РЕСПІДИРЕА ШТИНЦЕЛОРЪ НАТЪРАЛЕ ШИ ЕСАКТЕ, ІН ТОАТЕ КЛАСЕЛЕ

Pediceatș

BCU Cluj / Central University Library Cluj
de

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

№ 35.

(Авгълъ алъ треilea)

Бъкрешті

22. Septembrie, 1858.

Копиіндеа: Деспре Аеръ.— Москва.— Студіи астрономиче.— Інститутаре.

Аерълъ. VIII.

Деспре локситоріи аеряли.

Локситоріи аеряли сінтѣ *Пазъриле*, де ши знееле динтр'инселе тръескѣ ши не пзмінтѣ ши ін апъ.— Сінтѣ знееле іаръші динтр'инселе фъкте нъмаі пентрѣ поаутеа, алеле нъмаі пентрѣ зіоа. Цензлѣ пазърилорѣ 'ші а инсшітѣ рецізнене інalte але аеряли знде се примълъ ка рецеле спацизлѣ, не кіндѣ омълъ с'а фъктѣ реце алъ пзмінтѣлѣ.— Віаца пасерілорѣ не араѣ фелърими де деосебїрї. *Прівїреѣоареа* (Philomella) кінтѣ ши се вькъръ нъмаі примъвара, дарѣ *Моеві* (Larus), (о пазъре де mare), се вькъръ нъмаі кіндѣ este fъртълъ не очеане; знееле тръескѣ синърапїче, прекъмѣ: *вълтспрълъ* (aquilla), *плешусъ* (vultur), *всфнїца* (strix); алтеле се стрїнгѣ ін соціетъди алерїндѣ д'їнтре динселе зндѣ гъвернѣ, прекъм *пелїканї* (вавїца, о пазъре де Дънъре), *вер-*

зеле (ciconia), *кочорїи* (grus) ши *фламїни* (flamingo), се formeazъ ін баталїоане ка soldaгїи, псїндѣ santїнеле ши аскълїндѣ не шефлѣ лорѣ; дарѣ *кочоватъра* (bergeronette) тръеште о віацъ пазторалъ, змълъ дъне пъсторї не кїмпѣ пар-к'арѣ авеа плъчере ка сѣ пъзеаскѣ търмеле. Сінтѣ пазърї пентрѣ тоате рецізнене де інълъцимі але аеряли, інченїндѣ де ла вълтърълъ каре се примълъ foapte сзсѣ ін аерѣ пар-к'ар fi ін черѣ, саѣ де ла пазъреа *сператъ* каре се кобоарѣ жошѣ де вїрфърїле мънцілорѣ Хїмалаїа, ла о інълъциме де о мїе де пїчіоаре (ка ла о мїлъ); пїнъ ла *стпсуслъ* (struthio) ши *казъарълъ* саѣ *дронте* (Didus) каре нъ poate сзвра ін аерѣ, інпревсїнціндѣ арїїле sale нъмаі ка сѣ поатѣ фъї маї істе.— Натъра а formatѣ пазъриле ши

pentru felxprimi de ape, închenindă de la *lebede* (cignus) care se plimbă numai pe apă stătoare, până la aceea pasăre (cincle) ce se găsește în kataraktele apelor, avindă plătchere a se țuca în acele grozave abise. Sintă înkă alte pasări și mai karioase în oceană, care se kiamă *pasările fșptsnei* (l'oiseau des tempêtes).— Kindă vr'ână țrakană fșriosă se țrăkă în oceană, amestekată kă lăchirea înfiortoare a fșlucerelor; kindă talazele țării snămoase, fșrioase, se țrăkă la o înțlătime nezășă; kindă toată vederea oceană și presentă o șchenă șblimă a elementelor revolate, atănci ese acaștă pasăre primăindă—se kă plătchere în mizlokkă acesăi talăoș înfiortoră.

Înt'ână altă artikolă vomă vorbi despre emigrățiea pasărilor; acolo vomă vedea kă acesă karioasă kăltorii sintă o făcere de vine a natșei supă a năștra totă d'ășna și pretăindenea o armonie kăvinăoasă șșșistengii ființelor pasărilor. Dară kă toate kăltoriiile loră care și se pară șoapte întinse, pasăriile nă potă eșii din linia care natșra a determinat' o pentru lokșingă loră; șndă natșra are țreșingă de dinșe, acolo instinktăloră le împinșe de a veni. Așronindă-se la noi primăvara, kindă natșra înșene a se 'ntineri. kindă păteșea prodăktivă și a vieșșirei înșene a akoperi kămpăriile kă fiinșe nșoi veșetale și animale, atănci înșene a verșăi și mășșimele insekteloră care nerșeșă și eșe șină țreșingăoșe în totalitatea natșrei; dară șnele dint'înșele, prin lăkomiă loră kōnșșmindă toate prodăktele nămintășă, ară nășea adășe vătămășe șșșistengiei animaleloră țeloră mai nobile, prekășă este omășă; supă a penășă dară ațelă rășă, înșeleanta natșră a imășinată kă șă țrimășă în șie—care primăvară în așemenea reșășă ale nămintășă niște țete de pasări care se nășreșă nășă kă d'ăcesă insekte ștriktoare, și mikșorindă nășțrășă loră, se pestatōrnișete ekșilăvșă și armonia în toate pămășriile domășă și animale și veșetășă.— Aici vedemă șnă nșoi argămentă kă natșra a șitistă pretăindinea șă kămpăneășă prodăktivă și nerșeșă; a șitistă totă d'ășna șă adăkă remedișă împășșă kă pāna. Kindă între animale se ivește vr'ână țirană împovășștoră, se rășește și

altă țirană care'ăș țiranășete și pe dășșășă. Kindă insektele mīkășioase se imășșeșășă peste mășșră, atănci natșra țrimite așșșă loră niște țete de pasări insektivore care le imășșineășă; prekășă și țirană ațeloră țășșri și rășește nedeanșă în rășă pasăriloră rășșitoare, și ațele din șrășă iarășă moră de arma vīnștorășă; înșă și lăkomiă peste mășșră a oamășiloră vīnștori, și rășeșă și eșă nedeanșă în niște șoale fișice, adăkindă o moarte șeșerștoare.— Înt'adeșșășă pasăriile insektivore și rășșitoare sintă nășșitoarele kămpăriloră și rășșinișloră noastre kă niște șantinele nășe de natșră în înțlătimea reșășiei aerășă, de a apășă kămpăriile țele înșorite de ștrikțivănea insekteloră vorative. Dară (lăkășă admirăbilă!) Mășșimele prepeșșeloră (cailles) de kămpă, în dată kășășă vine primăvara, înșenă a se kōbori în kămpăriile noastre kă niște nășșitori neșeșășă șășă a fi kēmașă de țino—șă, de și rășeșă în lăkomiă noastre o moarte kășă șirășă; kă toate acesăe în primăvara vīștoare totă vīșă. Înșă instinktăloră care le șleșete a se îndpenă supă lăkășingă noastre, înșitindășă-le de nășșeșășă țe adă șă rășeșășă la noi, acesă instinktă nă le înșitășeășă totă—deodată și de moartea care le așteantă n'ăici; șășă ațeșă în primăvara vīștoare, prepeșșele n'ară fi venită la noi, ș'ară fi îndpentășă supă ale reșășă și nămintășă, adăkindă vătămășă și deșarmonie în natșră. Prekășă șie—care kăimă și ară plantele eșă, așă și șie—care kăimă și ară pasăriile eșă a țșșora șășșășă kintă notșvito kă șeșășă vīșșe care șină deșșinate a șșșă acolo și kă șoloșășă care se așteantă de la dinșe.— În toate kăimele țele kăldă ale nămintășă, șndă eășă verșă și mășșime de insekte pășșșșitoare mășășă mai mară de kășă la noi, acolo lokșește și pleșșășășă țelă mare (vautour royal), pasășea țea mare țare și mai iște din țele rășșitoare. Acesă pasări care la noi se văđă șoapte pară, se primășă în toate țilele ne vāșșie oșășășă *Karł-yena* (în Șșșania), fășă kășșăriile loră șșșă akoperișele kășeloră, kășșășă oșășășășă par—k'arășă fi șervitōrii oamășeloră de acolo. Mă de mă de lokșște se așă în înșășele *Fișine*, d'ășeșă se rășește și acolo o pasăre (Mainate du paradis) mīkăștoare de lokșște supă ale nămișă.—

Капелă де bona speranza în Африка este аконитă кă шерні, де ачеа аколо интр'адинсă патра а псă о пастре (secrétaire) каре се нѣтреште нѣмаі де шерні.— Бергеле (ciconia) че трѣскă ла поі прекъмă ші ін локъриле вѣлтоае дин Церманія ші Оланда, ші аш ші конститициѣна лорѣ интокмитă ка стъ се нѣтрѣаскѣ де тѣртоареле че се афлѣ ін ачеле локърі; еле винѣ интр'ачесте климе примѣвара ші шедѣ пінѣ тоамна кіндѣ пѣминѣлă інчепе а се кѣрѣдї де асемenea жиганї.— Ін мѣлте пѣрїдї але климелорѣ тропиче, се афлѣ о пастре каре се кїамѣ *vinetopsală* де мѣште (muscicapa, mouche-rolle), каре прѣпѣдеште мѣлїмеа инсектелорѣ че фѣрникѣ п'аколо; еа гонеште ачеле инсекте пінѣ кїарѣ ші дѣне образїі оаменїлорѣ.— Ін *Giana* (о деарѣ foarte калдѣ ші змедѣ ін Америка) знде се афлѣ мѣлїме де фѣрничї, сінтѣ аколо ші челе маї мѣлте фелѣрї де пастрї каре се нѣтрѣскă динтр'инселе. Кіндѣ се петраде *Nila* ін Егїптѣ. лѣсіндѣ десконеритѣ знѣ пѣминѣтѣ змедѣ плинѣ де жиганїі отрѣвїтоаре ші перїкѣлоае, атѣнчї нѣмаї де кїтѣ, принтр'знѣ инстинктѣ, алеаргѣ чете де пелїканї, де корорї ші де стїрчї спре але кѣрѣдї.

Сінтѣ ші алте пастрї че аш о релациѣне фолосїтоаре мѣлѣ маї кѣрїоасѣ пентрѣ омѣ.— Ін пѣдѣрїле челе пемѣрѣнїте але Афричї: este о пастре каре се кїамѣ *кѣкѣлă apostopă* (coucou indicateur). Ачѣастѣ пастре вѣзїндѣ вр'знѣ омѣ. інчепе а цїна таре, сѣзрїндѣ пе д'їнаїте-ї, ші астѣ-фелѣ лă адѣче ла кїте о стїнкѣ знде албїнеле шї-аш депѣсѣ фѣгѣрїї лорѣ, ашѣнтїндѣ спре рекѣншїнгѣ д'а прїїмі шї еа вр'о вѣкѣдїкѣ динтр'ачѣастѣ дѣлче мїнкаре. Акѣмѣ ін Asia (прекѣмѣ с'а зрматѣ ін секѣлеле трѣкѣте шї ін Европа) се интрѣвїнѣеазѣ знѣ фелѣ де вѣлѣтрѣ (falco саѣ faucon) саѣ шїїмѣ (astur) каре мерѣе кѣ вїнѣлорїї ла вїнатѣ шї кѣрора ле адѣче тоїѣ чѣеа че прїнде, интр'знѣ кїнѣ кѣ мѣлѣ маї сїгѣрѣ де кїтѣ копоїї.

Стрѣдѣлă сервѣ пегрѣлї ін Африка ка знѣ калѣ де кѣлѣрїе кѣ каре трѣче пемѣрѣнїтеле дѣсепте (псстїї) де нїсїнѣ ка вїнтѣлă; дарѣ челе маї кѣрїоасѣ калїтѣдї ін релациѣне кѣ оаменїї ле гѣсїмѣ ла о пастре дин Америка нѣмїтѣ *Agami*. Ачѣастѣ пастре аколо сервѣ оаменїлорѣ интокмаї ка знѣ кїїне; еа кѣпоаште пе а-

мїчїї касѣї шїї мїнрїе, дарѣ пе стрѣїнїї шї чокнеште шїї гонеште. Зїоа, пе кїмпѣ, пѣстрѣазѣ тѣрмеле ка знѣ пѣсторѣ шї сеара іарѣ елѣ ле адѣче дѣне кїмпѣ а касѣ.

Асемenea калїтѣдї де интелїїнїнгѣ аре шї о алѣ пастре дин Кїна каре прїнде пеште. Ачѣесте пастрї се ковоарѣ дин аерѣ ін апѣ, прїнд пеште шї шї адѣкѣ ін сѣворѣ стѣпїнїлорѣ лорѣ, че се афлѣ нѣ преа дѣепарте де аколо адснѣцї ін маї мѣлте локърї, адѣслїндѣ д'а прїїмі вїнатѣлă пастрїлорѣ; шї ачѣастѣ пастре нїчї о датѣ нѣ'шї грѣшеште сервїчїлă, чї се дѣче дрѣнтѣ ла стѣпїнѣ кѣ тоїѣ прѣдѣкѣлă вїнатѣлї сѣѣ.— Тоате дїфѣрїтеле форме, инстинктеле, фелѣлă траїлї шї обїчѣїрїле пастрїлорѣ сінтѣ потрївїте кѣ фелѣлă мїшкѣрїї прекѣмѣ шї кѣ кїнтѣчеле лорѣ.

Despre кїнтѣче ведѣмѣ кѣ пастрїле каре локѣзскѣ ін дѣмѣрѣвї, аш гласѣ зшорѣ, сѣзѣїре, дѣлче, сїїндѣ ін армонїе кѣ мѣрмѣїреа фрѣнзѣлорѣ мїшкѣте де зѣлїрѣ; дин контра, пастрїле каре локѣескѣ ін пѣдѣрїле челе маї іналте, пе вїрѣрїле мѣнѣїлорѣ, аш нїште цїнѣте іцїї, тарї шї сѣлѣватїче интокмаї ка локърїле ін каре локѣескѣ. Ін инсѣла *Islanda* (ін ачѣастѣ инсѣлѣ чѣеа маї мези-попѣїалѣ а Европѣї) знде ін патрѣ домнеште о лїнїшѣ имѣосанѣтѣ, прекѣмѣ ін цѣрїле де ла нордѣ, аколо воїацїорїї аш гѣсїтѣ ін попѣїле челе лѣнѣї але ернѣї, о мѣлїме де чете де лебѣде каре се прѣзѣмѣлѣ пе кїмпѣрїї зкогїндѣ нїште кїнтѣче армонїоасѣ асемѣнїндѣ кѣ мѣрмѣїреа знѣї лїре. Знѣ ordїнѣ адмїрѣвїлă домнеште интр'ачѣесте кїнтѣче. О лебѣдѣ каре кїнтѣ маї фрѣмосѣ, інчепе интїїш ш'їнтїїш, пе зрмѣ зрѣеазѣ алѣ, пе зрмѣ алѣ шї д'ачї інчепе тоатѣ чѣеа а змїлѣа аерѣлă де кїнтѣчеле лорѣ челе мелѣдіоасѣ шї мїнѣнѣте.

Сінтѣ пастрї каре кїнтѣ ін тоїѣ кѣрѣсѣлă а-нѣлїї, алтеле інчѣеатѣ а кїнта дѣне че трѣче тїмпѣлă аморѣлїї лорѣ; мѣлте дин пастрї каре е-мїгрѣазѣ іарна ін цѣрїле стрѣїне, шїї пердѣ ін ачѣесте цѣрїї калїтѣеа кїнтѣкѣлї. Прївїрѣтоареа (*sylvia philomela*), ачѣастѣ пастре каре аре знѣ кїнтѣкѣ аша де фрѣмосѣ, нѣ скоате нїчї знѣ гласѣ кіндѣ воїацїорїї о гѣсѣскѣ ін *Sipia* саѣ ін *Egyptă*, ка кіндѣ арѣ шїї кѣ este гонїтѣ дин кѣївѣлă еї, неавїндѣ плѣчере а се вѣкѣра де кїнтѣкѣ.

Преkѣмѣ ін гласѣрїле, асемenea шї ін мїшкѣрїле пастрїлорѣ, домнеште о мѣре варїетѣте.

Утеле мергѣ инвѣрѣндѣ-se, алтеле сворѣ ка о навѣ пе d'азѣра мѣрѣи ѣн талазе; нѣтълечеа сворѣ мѣрѣндѣ-se ѣнтр'ѣнѣ кѣндѣ деосевѣтѣ; кокорѣи се примѣлѣ ѣн грѣне трѣзнѣвларе, фѣкѣндѣ нѣште есерѣчѣиѣ ѣн аерѣ ѣнтокмаѣ ка солдаѣи; алтеле сворѣ кѣ о ѣжѣеалѣ соарте маре: прекѣм пасѣреа *сператѣ*, деснре каре амѣ ворѣтѣ маѣ сѣсѣ, саѣ пасѣрѣе нѣмѣте *пескарѣ* (les pecheurs) каре факѣ зѣоа нѣмѣте примѣлѣрѣ ѣн марѣ чете, мерѣндѣ нѣнѣ ла доаѣ сѣте де мѣле денарте де локѣнѣа лорѣ, ла ѣрѣмѣрѣе мѣрѣлорѣ стрѣине шѣ сеара се ѣнторѣѣ ѣн апоѣ.— С'аѣ вѣзѣтѣ шѣ нѣште порѣмѣвѣѣ адѣкѣндѣ ѣн 48 де оре скрѣсорѣ де ла *Babylonѣ* ла *Алено* (о кале де 33 зѣле)! Дарѣ крѣштереа перфекѣонеазѣ ачесте кѣрѣоасе калѣтѣѣ каре ле ведемѣ ла пасѣрѣ, шѣ к'ачеастѣ крѣштере, натѣра а ѣнѣрѣчѣналѣ пе нѣрѣнѣѣ а ле-о да. *Фѣломѣла* ѣне ѣн грѣтѣ о ѣнсекѣтѣ, кѣамѣтѣ нѣшѣ афарѣ дѣн кѣѣѣ шѣ ама ѣѣ ѣнваѣѣ а свѣра. *Есте* о пасѣре ѣн *Islanda* (сварѣт-фѣгл, ѣн лѣмѣа енглеѣзѣ) каре трѣште пе ѣрѣмѣрѣе мѣрѣи шѣ ѣшѣ фаче кѣѣѣрѣ пе вѣрѣѣрѣе мѣнѣлорѣ чѣлорѣ маѣ рѣномѣ. Кѣндѣ нѣшѣ сѣнтѣ ѣн старе д'а нѣтеа

свѣра, мѣма лорѣ нѣ ле маѣ адѣче нѣтрѣѣлѣ обѣчнѣтѣ, ѣнсѣ тотѣ ѣнѣ ла дѣншѣѣ ѣн кѣѣѣ свѣрѣндѣ ѣнпреѣѣрѣлѣ лорѣ, фѣлѣнѣндѣ дѣн арѣнѣ ка сѣ'ѣ ѣнѣте а о ѣрма. Ама тотѣ ѣрѣмѣндѣ ачесте ѣнчерѣкѣрѣ апоѣ шѣ нѣшѣ сѣлѣѣ де соаѣе, се а-пронѣѣ де марѣѣнеа рѣнчѣнѣнѣѣлѣ ѣндоѣндѣ-se чеѣа шѣ пе ѣрѣмѣтѣ кѣ кѣраѣѣѣ се арѣнкѣтѣ ѣн пре-ѣнѣнѣѣѣ. ѣнсѣ арѣнѣе лорѣ сѣнтѣ ѣнкѣ преа слаѣе спре а'ѣ нѣтеа ѣнеа шѣ с'арѣ шѣ сдрѣѣѣ кѣзѣндѣ жосѣ, дака ѣн ачестѣ мѣнсѣѣ мѣма лорѣ н'арѣ алѣра ѣнѣнѣндѣ-se кѣ арѣнѣе пе дедесѣѣлѣ лорѣ, стѣрѣндѣ шѣ пе татѣлѣ лорѣ ка сѣ ѣе спре ажстѣрѣ, шѣ амѣндоѣ ѣнѣндѣ арѣнѣе, ѣнсѣ лѣсѣнд локѣ нѣлорѣ д'а свѣра сѣнѣрѣ пе еле ка сѣ нѣ се перѣкѣреѣе.— Ама мерѣѣ нѣнѣ ла ѣрѣмѣлѣ мѣрѣи, ѣнде сѣнтѣ тоате фамѣлѣе ачестѣѣ нѣамѣ стѣнсе; кѣндѣ ле вѣдѣ, мѣлѣѣне де ачесте пасѣрѣ с'адѣнѣ ѣнпреѣѣрѣлѣ ачестѣѣ нѣоѣ фамѣлѣѣ, ѣаѣ нѣшѣ, ѣѣ ѣне ѣн сѣсѣ, ѣѣ лѣмѣѣ, ѣн мѣзлѣ-кѣлѣ лорѣ фѣкѣндѣ стѣрѣрѣ де вѣкѣрѣе. Астѣ-фѣлѣ пасѣрѣе, ачестѣѣ конѣѣ сѣрѣмомѣ шѣ фаворѣѣѣ аѣ натѣрѣѣ, сѣнтѣ доѣаѣѣ де маѣ мѣлѣе дарѣрѣ адѣмѣ-рѣвѣе!

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Moskѣ.ѣѣ.

Чѣне н'а азѣтѣ де *москѣ* каре а деѣнѣтѣ спѣшѣа оаменѣлорѣ шѣ кѣарѣ а мѣдѣчѣлорѣ? кѣчѣ кѣндѣ аѣде чѣне-ѣа кѣ мѣдѣчѣѣ аѣ даѣѣ москѣ ѣнѣѣ болнав, атѣнчѣ ѣаѣ сокѣтеск де перѣдѣт, апоѣ кѣндѣ морѣ ѣнтр'адѣѣѣрѣѣ, атѣнчѣ ѣннѣновѣѣѣеск пе мѣдѣчѣ де че аѣ даѣѣ болнавѣлѣѣ москѣ, кѣ л'аѣ ѣнорѣѣтѣ; прекѣмѣѣ тотѣ-д'аѣна мѣдѣчѣѣ сѣнтѣ де ѣне кѣндѣ моаре вѣр'ѣнѣѣ болнавѣѣ. Дарѣ шѣ мѣдѣчѣѣ кѣарѣ кѣндѣ сокѣтескѣ кѣте одатѣ кѣ арѣ фѣ де солосѣ а да ѣнѣѣ болнавѣѣ москѣ, тотѣ нѣ кѣѣѣѣѣ; ѣѣндѣ кѣ ѣнорѣеа москѣлѣѣ сѣ кѣнѣомѣте нѣмаѣ де кѣтѣ шѣ еа есте атѣта де таре ѣн кѣтѣ лѣнѣ ѣн рѣѣѣ нѣ сѣ маѣ перѣде кѣ тотѣлѣ дѣнтр'о касѣ.

матерѣе рѣшѣноасѣ шѣ ѣалсамѣкѣ каре проѣнѣо д'ѣн аѣмал нѣмѣтѣ аѣмалѣа москѣлѣѣ (*Moschus Moschiferus*, рѣнрѣзѣнтатѣ ѣн алѣѣрѣата фѣгрѣ-рѣ) Ачестѣ аѣмалѣѣ есте ѣнѣѣ фѣлѣѣ де чѣрѣѣѣ ѣнсѣ о маѣ мѣкѣ чеѣа де кѣтѣ чѣрѣѣ шѣ маѣ мѣкѣ де кѣтѣ кѣрѣоара кѣ каре кѣарѣ сеамѣнѣ мѣлѣѣ, ѣнсѣ н'арѣ коарѣне. Пѣрѣлѣѣ сѣѣ е соарте десѣ шѣ таре, парѣѣ ка пѣрѣ де порѣѣѣ шѣ се рѣнѣо лѣснѣ, сѣнтѣ оакѣшѣ ѣн сѣс шѣ алѣѣ ѣн жѣс, коада о преа скѣрѣтѣ шѣ сеамѣнѣѣ нѣмѣѣ кѣ ѣнѣ перѣѣ; лѣнѣѣ ѣрѣкѣлѣ сеѣ се алѣѣ ла нарѣеа ѣѣрѣѣ-ѣеасѣѣ ка о нѣнѣрѣлѣѣѣ де мѣрѣмѣеа ѣнѣѣ оѣ де порѣмѣѣѣ, ѣн каре сѣ проѣдѣче матѣрѣ-а москѣ адеѣѣ о сѣѣстанѣѣ рѣнѣоарѣ сеѣмѣнѣндѣѣ кѣ сѣн-ѣеле ѣнкѣратѣ шѣ арѣ, прекѣмѣѣ амѣ зѣсѣ, о ѣн-доаре соарте таре. С'а обсерѣватѣѣ кѣ о ѣѣкатѣ мѣкѣ де москѣ ера ѣн старе сѣ ѣнѣлѣ кѣ ѣн-доареа еѣ, о ѣнѣѣе маре, ѣн кѣрѣѣлѣѣ де маѣ мѣлѣѣ аѣ.

Ама дарѣѣ, че есте ачѣастѣ ма-ерѣе каре арѣ о ѣнорѣе атѣта де деосевѣтѣ, апоѣ шѣ лѣкрѣ-рѣе мѣдѣкале атѣта де енерѣѣѣе. Де ѣнде про-ѣнѣе еа шѣ ѣн че модѣ лѣкрѣеазѣ?

Еатѣ че пе ѣнѣваѣѣ ѣсторѣа натѣрѣлѣѣ шѣ хѣ-мѣа деснре ачѣаста.

Moskѣлѣѣ саѣ мосѣлѣѣ (*Moschus*) есте о

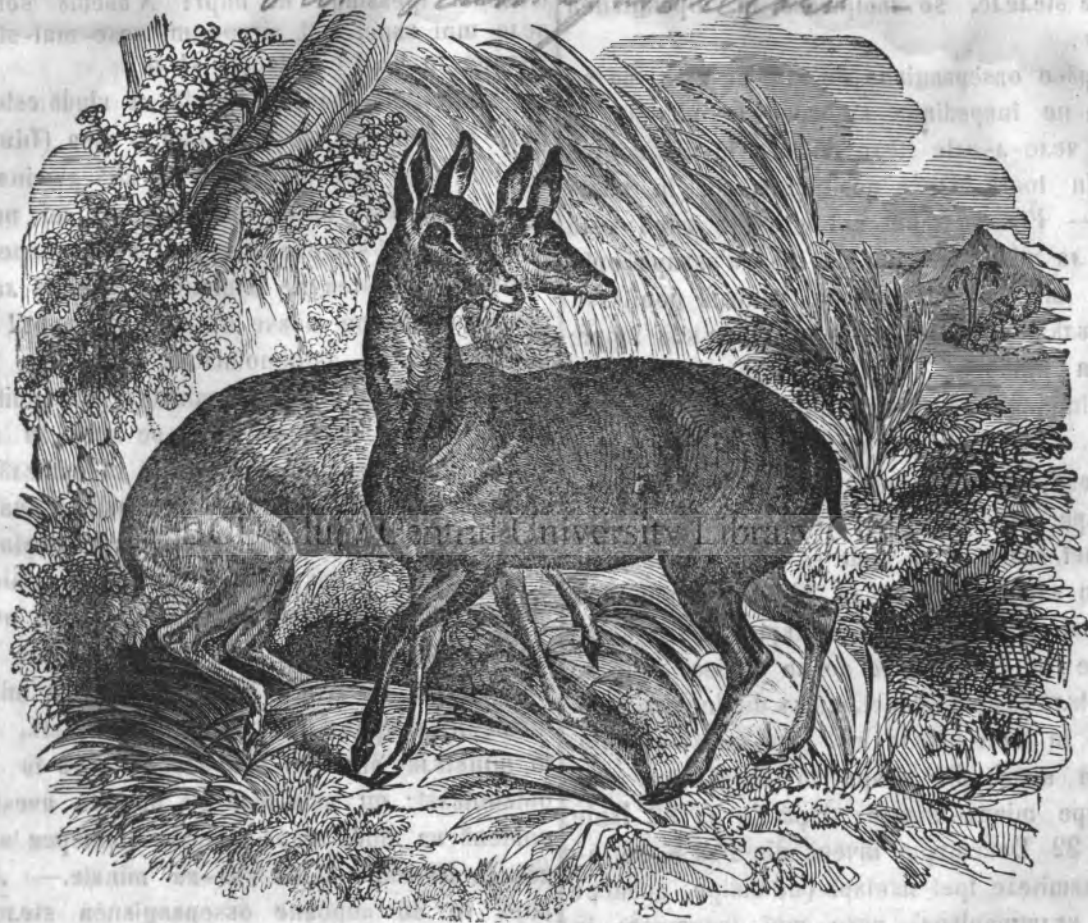
Аѣмалѣѣ каре проѣдѣче мѣскѣ. локѣште ѣн мѣнѣѣѣ чѣѣ маѣ ѣналѣѣѣ ѣн Асѣеа, адеѣѣѣ ачѣѣа д'ѣнтрѣ

Алтай ші Тибетъ. Даръ patria sa, се întinde ші pe d'o parte пінъ ла Kina ші pe d'altz parte пінъ ла Siberia. Acestă animală trъеште o viaцъ pontърпъ (зтмълъ noantea), се арацъ зшор ne арборі ші noatъ bine în апъ; нъ тръеште în societăцї marі ші este знă animală foarte sfіciosă.

Vinatъ дъне acestă animală este греă, даръ адъче знă mare beneficiă; къчї знă dramă de mosкă знă съ пълеште къ прецъ de doi ші

treї галбенї; даръ mosкълă челă маї знă bine de Tunkina; маї пѣгїнă знă este ачела din Siberia.

Лѣкрarea mosкълї în medicină este foarte importantă; елă калмеазъ (анасъ) fъria первїлоръ ші este în stape a peinvia toate forțile vitale кeară kindă sїntă aproape съ se stingъ; de aceea се observeазъ къ dїndă mosккă знора болнавї aproape de moarte (s. e. în lingoare) îndatъ болнавълă прїnde пстере ші паркъ s'a

Animalăлă Mosкълă (Moschus Moschiferus, L.)

peinviată; даръ de мълте opї ачeastă înвїере este нзмаї înшелтоаре ші neste пѣгїнă съ stingă къ toltă, întokmaї ка o лампъ kindă e aproape съ se stingъ, флѣкърeазъ îndatъ pentрă знă mină къ o лампъ foarte vie.

Даръ ші în parfъмерїе, зсацїелă mosкълї e foarte importantă în кїтă a devenїтă проверъ ка съ зїкъ d'знă oamă parfъmată: къ este moskată (musqué); къ toate ачeastea, sїntă знїї oamenї кare нъ poate съ сѣфere одоареа mosкълї, къчї ле face амедеалъ ші дърепе de канă.

Даръ нъ нзмаї în ачeastă animală, чї ші în

alte animale се prodъче ачeastă materie. S. e. este o спецъ de вої (bos moschatus) а кърїа карне аре знă mposă tape de mosкă.—

Еатъ în пѣгїне къвїнте istoria ачesteї materїї кare жоакъ знă полă аша de mare în istoria боалелоръ, ка ші а ванїтѣїеї oamenїлоръ. Знїї oamenї прїїmesк ка pemedїѣ drent възлъръ ачeastă materie kindă sїntă kandidaцї de moarte pe kindă алїїї o прїїmesкă ка parfъмарїе kindă sїntă kandidaцї d'amоръ ші de пълчере; еатъ че este omăлă!

Studiu astronomice.

II. Despre mișcarea pământului împrejuri soarelui.

Amă văzută în articolele trecut, că eșiere soarelui la pământ, precum și intrarea lui seara la apăs, este numai o iluzie (amăgire) optică, pe rând în adevăr în toate zilele pământului se învârtite împrejuri soarelui (sau a soarelui) în direcția de la apăs spre pământ.— De aceea ni se pare că soarele că toate stelele, se învârtesc în direcția contrară.

Dar o observație de kite-va zile, va arăta a ne încredința că soarele nu stă în loc ca celelalte stele (fikse), ci din contră skimbe în toate zilele poziția sa în bolta cerească.— Fiecare din noi știe că vara este soarele la miezul-zilei mai sus decât iarna, și mai aproape la pământ decât iarna. În dreptul capului nostru în cer, de kiti iarna; asemenea rând pe rând într'un an în toate zilele dimineața la pământ orizontului unde este soarele, o stă vedem, că la 22 Decembrie, pământul eșiere de dimineață și pământul anului seara seara, se află într-o linie cu pământul kaminajiei sale, adică unde se află soarele la prânz în această zi; de la 22 Decembrie pământul la 22 Ianuarie totă vreme se deștează pământul de eșiere și de anului de la linia unde se află pământul kaminajiei, adică dimineața soarele este în toate zilele mai spre miezul-noapte, asemenea anului din seară în seară totă mai mult spre miezul-noapte; iar de la 22 Ianuarie pământul la 22 Decembrie încheie din nou a se apropia pământul trei pământul (de eșiere, anului și de kaminajie) cele mai însemnate în karia mișcării soarelui pe fiecare zi.— Totă de o dată vedem că pe rând se deștează pământul de eșiere și de anului, de pământul kaminajiei, zioa kreute, din contră, că kiti se apropie aceste trei pământul. că atit se miștrează zioa și noantea kreute.

Această observație foarte simplă n'a scăpată din vedere kiar a popoarelor antici. De aceea aș kinoscă ei că relația soarelui către pământ se skimbe în toate zilele, și nu pământul totă aceea că relația stelelor (fikse) cu pământul;— De aceea și aș înki-

păit că soarele are o mișcare partikolară, înkonșindă într'un an o dată pământul nostru.— Kriositatea, această leagăneală și învârtire, a pământului pe astronomii cei vekî a konoaste și d'psmă soarelui în această kăltorie anuală; dară prin ce semn? Pară nu se potă pune în ceră dreptă semn! Și nișă n'avemă treșingă de pară! N'avemă semnele cele mai bune, mai sigure și cele mai străbătătoare în ceră? N'avemă stele?

Apoi, ce folosă? Fiindă că rând este soarele în ceră nu se vede nișă o stea (fiindă că lumina loră este mai mică de kiti lumina soarelui care este multă mai mare), și noantea rând se văd stelele nu se mai vede soarele!— Dară kriositatea ne încheie pe încheiată la ideă noi, și anevoie aduce pământul loră! Așa și kriositatea astronomilor vekî, și a însușă a observa cerească în minșă anului soarelui spre a vedea ce stele se văd în această minșă pe orizontă la pământ în pământ care se află tokma în dreptul pământului de anului soarelui. Și așa și aș încredințăm kă rândă că o stea care se văd atit tokma pe linia orizontului în minșă anului soarelui, această stea se va afla multă mai sus decât iarna liniei orizontului, și o altă stea care eșiere în minșă anului soarelui înkă n'a fostă văzută, atit în minșă anului soarelui se află în linia orizontului; și atit-folă s'a arătată această fenomenă că rândă s'ară înțzia anului soarelui, în fiecare zi că kite-va minșă.— Așindă dară în de aproape observația stelelor, care în totă anșă, se află pe orizontă pământului în minșă anului soarelui, astronomii aș kătată negreșă a konoaste d'psmă prin care soarele kamează karia sa anșă în ceră. Această d'psmă se kiamă *Eklintikă*.— Eklintika s'a desștegă, înkă de către astronomii vekî, în 12 desștegă, pe fiecare anșă o desștegă, care este însemnată în ceră prin deosebite konstelații (figurile stelelor), kăpora, fantasia Anticilor le a dată numele fantastice de Berbec, Taur, Gemeni, Rak, Leș, Fecioară, Kămpă, Skorpion, Ștețtor, Kăprior, Ștețtor și Peșă.

Darþ toatþ peþiznea черхлї znde se aflþ aþeste 12 semne eklintice, se kiamþ *zodiacul*.

Dþþ че s'a deskoperitþ posiþiznea eklinticei in черþ, s'a kþnoskþþ кþ eklintika face кþ екzatorхлþ черескþ (каре се афлþ интр'хнþ планþ кþ екzatorхлþ пþmintескþ) хнþ хнгиþ de 23 grade, 28 minste; adikþ кþ eklintika тae по екzatorхлþ черескþ in доþ пþнтþрї, каре се кiamþ *ante екsипоkциале* (поtrивeра зилеї кþ noantea), fiindþ кþ in аþeste доþ timþþрї не ахþ (ла 22 Martie шї ла 22 Sentembrie), kindþ soapele се афлþ in екzatorхлþ черескþ, atþнчї sintþ neste totþ пþmintхлþ zioa шї noantea de o тþрime notrivitþ de 12 ore. Darþ de ла 23 Martie (zioa pri-тþberei) пїнþ ла 22 Iunie, крескþ зилеле шї се мїкþoreазþ поþиле ла emisfera nordхлþ; а-тþнчї este ла noi (локzиторїї не аþeastþ emisferþ) timþхлþ чelþ калдþ каре се зиче *vara*. Пþнтхлþ in eklintikþ znde се афлþ atþнчї soapele, се пþmetute *solistiþisnea de varþ* саþ алþ Pakхлþ; а-тþнчї este ла noi zioa чеа маї mare, шї noantea чеа маї мїкþ (16 ore zioa шї ontþ ore noantea); de ла 22 Iunie пїнþ ла 22 Sentembrie (екzипоkþiznea toamnei) skadþ zилеле пїнþ ажхнþ iарншї а fi екzале кþ поþиле (kite 12 ore fie-каре) neste totþ пþmintхлþ; darþ de ла 22 Sentembrie пїнþ ла 22 Dekembrie (solistiþisnea ier-pei) крескþ поþиле шї се мїкþoreазþ зилеле; atþнчї (ла 22 Dekembrie) este ла noi zioa чеа маї мїкþ, шї noantea чеа маї mare (zioa de atþнчї are 8 ore шї noantea 16 ore ла noi).— O relaþizne кþ totхлþ impotrivitoape domneþte не emisfera meridionalþ а пþmintхлþ (интр'о parte а Africeї, а Americеї meridionale шї а Oceaniei); kindþ авемþ noi зилеле челе маї марї, аþ локzиторїї de аколо поþиле челе маї лхнþї, шї kindþ аþ еї зилеле челе маї лхнþї авемþ noi поþиле челе маї марї.— Antipozii postriї не emisfera meridionalþ (каре аþ de ла noi o депþrtape de 180 grade in *лхþime* део-графїкþ), ад кþ локzиторїї de ла Nova-Zelandþ, аþ vara kindþ авемþ iарнþ шї kindþ авемþ noi primþварþ аþ еї toamþ.— O обсерваþizne мїкþ азþпра хнþї глобþ не ва инкредїнца de аdevþрхлþ itþлорþ аþestорþ impreþizþрї.

Ачелþ глобþ не ва арþа, шї кþ, кþ kitþ o царþ се афлþ пþсþ маї апроане de екzatorþ, кþ atitþ este аколо маї мїкþ deosebire inþre

тþрimea зилелорþ шї а поþилорþ in кþрхлþ ахлþї; din контра, кþ kitþ o царþ се афлþ пþсþ маї апроане ла хнхлþ din аmндорþ полþрїле, кþ atitþ маї mare este аþeastþ deosebire а тþрimeї зилелорþ шї а поþилорþ.— In Sicilia шї Nea-полþ пþ e deosebire mare inþre тþрimea зилелорþ de Iunie шї de Dekembrie, не kindþ ла Stokolmþ (kapitala Svediei) zioa чеа маї mare не варþ are 20 de ore, шї zioa чеа маї мїкþ не iарнþ are пþмаї 4 ore; adikþ ла 10 inaintea prinþхлþї се face zi, шї ла 2 dþþþ prinþþ in-чene noantea.— Darþ ла локzрї пþшї инкþ маї мхлþ supre полþ, adikþ каре sintþ пþшї дїнколо de лхþimea деографїкþ (sentemþionalþ саþ me-ridionalþ) de 66 grade 23 minste, аколо пþ се маї sokoteþte deosebirea зилелорþ шї а поþилорþ dþþe ore, чї *dþþþ лхнї inþреþї*. Аша supre еsemþлþ, in орашхлþ Tornea in Svedia este zioa de 22 Iunie de o тþрime de 24 ore, adikþ ii лїнseþte noantea, не kindþ ла 22 Dekembrie are аколо noantea o лхþime de 24 ore, adikþ ii лїнseþte zioa.— Маї апроане supre полþ, adikþ ла o лхþime деографїкþ de 70 пїнþ ла 80 grade (supre еsemþлþ in Гроенланда шї in Snїþþera) are zioa чеа mare vara, преkþмþ шї noantea чеа маї mare iарна, o тþрime de 3 ¼ лхнї, darþ а supra полхлþї in-схшї, копrїnde ахлþ пþмаї o zi шї o noante fie-каре de 6 лхнї!

Sþ stþмþ аїчї чева, iþbite лекторхле! Din аþeastþ кълþtorie а noastrþ азþпра пþmintхлþї, шї sþ прївїмþ чевþ кþ imаþinaþiznea noastrþ ла vieада хнþї локzиторþ in аþeastþ царþ поларþ!

Þase лхнї не ахþ пþ vede елþ soape, каре аþþрeа не пeþрече in vieада noastrþ; noi vedemþ 365 opї не ахþ soapele pþþрїndþ шї ахsїndþ; елþ vede аþestþ спектаколþ sþвlimþ пþ-маї de доþ opї не ахþ; darþ аþeste марї sþene не патþреї are in цþрїле поларе хнþ карактерþ маї grandiosþ, шї o тþрime majestoasþ.— Локzиторхлþ лїнгþ полхлþ nordхлþї, тþþþte интр'о noante непрекþрmatþ de ла 22 Sentembrie пїнþ ла 22 Martie. Darþ sþ пþ не гїndim кþ патþра, аþeastþ мþмþ пїнþ de tandрецþ pentþ тоþї, poate пþрþсї тþкарþ o parte а domþхлþї еї, тþкарþ e parte din fii sþї, интр'хнþ инþнерїкþ de þase лхнї! Nþ este аша!— Din контра, de ла 22 Sentembrie пїнþ ла мїezхлþ лї Noembrie

aș lokzitorii polară mărșăliș serii; adică acesă
 lămină melankolikă, acesă lăntă întă lămină
 mi în pe întănerikă, ce se șrmează la noi în
 fie-kare zi kă o jămălate oț dănt aușșăliș
 soareliș, se șrmează la noi o dată pe aș,
 mi dăne atăni kă o lăntă mi jămălate! — De la
 meșă lăi Noemvrie nănt la meșă lăi Fevșarie
 domnește akolo noantea întăreă neîntărentă. —
 Trei lăni de zăre treșăe nenștinčioasa lămină
 a lămintărlorș, a împlini akolo lokăliș eklatantei
 lămine a soareliș! Ce șventă însăimăntăloare!
 Șnș adănkă întănerikă akonepe țerșă kă șnș
 vțăliș nerș, pe kăndș nămăntăliș mi aerșăliș sântă
 pară înkăestate de țerș grozăliș! Darș acesă
 noante lăntă polară, este însăită de lămina
 lănei ce pe fie-kare lăntă se vede akolo 15
 zăre neîntăetăliș în t-ăntă șrămășețea șnei lăni
 ștrășăchăndș kă lămina sa dăne, melankolikă,
 așșpra kămpșrlorș infinite akonepăte de o ză-
 padă eterăntă, briliante kă miș de kristăliș, pară
 kă diamante seminate pe o țară inkăintăntă!
 Adșoraș akămș mi vederea șnș țerș înno-
 doită kă stelăre lăi ștrășăchăndș kă șnș fokă în-
 doită (kămș le vedemș mi noi kăte o dată noan-
 tea kăndș este șnș țerș țare țarna), însăită
 mi de așpora boreală, d'ățelă meteorș ștrășă-
 chăndș șșș în țerș kă miș de koronă de fokă
 inkolorate kă toate țețele, kă întă o kamert
 mațikă; atăni o șă avem o idee de o noante
 polară! — De la meșă lăi Fevșarie nănt la 22
 Martie este înrăntăliș dimineță (кренскатъ ма-
 тиналъ) în țărlăe polară ale nordăliș. — Inkă-
 năiți-vă akămș o așporă kare dăne neîntăetăliș
 meșe sentămini! Darș acesă așporă kă ale
 ei kolori mațăe, kă ală ei oțană de lămină
 ștrășăchăndș în toate țețele nășmalățo kare se
 vapsă la noi nămăi pe o miș țarte a opizon-
 țăliș supă rășărită, akolo (la țărlăe polară)
 zărețveute totă opizontăliș, iă inkonșioarș în

toată rășăzimă sa kă koronăe briliante de o
 lămină țereakă; mi rășăme în a sa briliante
 admirăbilă neîntăetăliș o lăntă mi jămălate nănt
 la rășărităliș soareliș! Adică de la 15 Martie
 încene a se vedea soarele nămăi de la vășăliș
 mășărlorș polară, șrămăndș nănt la 22 Martie
 anpănețea sa; atăni se arăț soarele în toate
 țărlăe polară șrămăndș mi kăriera sa de o zi
 nănt la 22 Sentembrie. În acesă meșe lăni
 nă încetează soarele a se învărtă împărețșăliș
 liniei opizontăliș, însă șșăndș-se în toate zărele
 măi măliș neste opizontăliș șăkăndș inkolorățșă
 (șnițale) împărețșăliș lăi nănt așșăpe la 22
 lănie la o înățime de 23 grade mi 38 minște
 neste opizontăliș, atăni soarele încete a țăe
 inkolorățșăliș șale împărețșăliș liniei opizon-
 țăliș întă o direțăne kontrăř, adică lășăndș-
 se totă meșă șoșă kătre opizontăliș nănt a a-
 șșăpe în zăra de 22 Sentembrie tokmăi în lă-
 năca opizontăliș, apoi atăni d'odată se țăe ne-
 vășăte nănt țărlăi dăne 6 lăni, adică la 22
 Martie. — Inkănăiți-vă akămș ce priveăme kă-
 rioaș d'a vedea soarele învărtăndș-se împă-
 rețșăliș nițioarēlorș noastăe așșpra liniei opi-
 zontăliș nășăkăndș-se niț o dată în țerș atăliș
 în kăță șă fie șăliț kă țăne-vă șă arățo okăi
 în șșș kă șăliț vășă! Ce șimțăpe, kă șă ată
 țăne-vă meșe lăni de zăre neîntăetăliș soarele
 în dăntăliș okărlorș șăi kămș 'lavemș noi nămăi
 nășăne ope dimineță mi șeapă! Ce kărioaș
 șocietate șnde oamēni (a țăpora nățșă mi
 țăreșănețele fășăo sântă nășămăi totă ațelămiș)
 se kăkă întă o zi 180 de ope, șăkăndș mi noantea
 lorș în meșăliș-zăre! — Ce șventă estăpărdi-
 țărlă d'a vedea kămășrlă akonepăte d'o zăpadă
 eterăntă mi țăreă înrăgăț, îmăițărlă kă nă-
 măntăliș, șnde se năimeț șrămiș alăi lămăntă
 kășăndș țărada lorș; șnde fășă țerșă de fășă
 kă o îșăeală nășăimăntăloare, mi șnde toată nă-
 țăra pară este kășăndăș întă șnș somă adănkă,
 întă o nemăkăre țerșăkăț d'o năștepe miște-
 rioaș, mi totă acesă șventă fiăndș învărtă
 întă o lămină pomă, a soareliș, kare șă neîntă-
 etăliș șoșă în țerșăneca opizontăliș arălișăndș-se
 pomă, țăre, darș țețe mi nenștinčioșă!
 (Ba șrma.)

Înșăimăntăre.

Pedăgăgieșă dă în kănoștință țățșporș
 D-lor avonăiț a'i seț atănt în kănițărlă kă mi
 în distăkte; kă toță ațel kare nă păiimeșă pe-

țărlăț foize ațeșăi țăřnăliș, șă se adpeseze
 la D. Administătorș ală Onor. Ziăřă „Po-
 măntăliș“ șnde vorș țăși îndestăre.

Țămpăliș în Țănoțăfișă Kolăcișăliș Sf. Sava.